

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

Pitkittyvä helle lisää riskiä myös maastopaloille ja niistä aiheutuville savu- ja pienhiukkashaitoille. Helle aiheuttaa haasteita myös eläinten hyvinvoinnille, millä edelleen saattaa olla vaikutusta ihmisten hyvinvointiin. Helle saattaa aiheuttaa vaikutuksia myös elintarvikehygieniaan. Toimintasuunnitelmassa näistä ei ole juuri mainintaa.

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

Lappeenrannan seudun ympäristötoimi pitää toimintasuunnitelmaa tarpeellisena ja ajankohtaisena. Ilmaston lämpenemiseen ja hellejaksoihin varautumisen ja sopeutumisen toimia on jo ympäristöterveydenhuollossa suunniteltu, ja terveydensuojelun valvontatyössä on kiinnitetty huomiota valvontakohteiden helteisiin varautumiseen, mutta nyt toimintasuunnitelmassa on esitetty selkeitä toimenpiteitä asian edistämiseksi.

Toimintasuunnitelma on kattava ja huolella laadittu. Asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi ja toimintasuunnitelman jalkauttamiseksi eri toimijoille kokonaisuus vaatii koordinoivalta taholta paljon viestintää, ohjeistusta, tarkempaa suunnittelua ja aikataulutusta. Ottaen huomioon, että jo tällä hetkellä esiintyy kesäaikaan pitkittyneitä hellejaksoja, joiden aikana on havaittu terveyshaittojen lisääntyvän, ovat toimintasuunnitelmassa esitetyt kehittämistoimenpiteet jo hyvin ajankohtaisia.

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

-

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

Toimintasuunnitelmassa on tunnistettu tarve hellevarautumisen kehittämiseksi ja terveyshaittojen arvioimiselle niin kansallisessa kuin alueellisissakin riskiarvioissa. Arvioiden yhtenäistämiseksi toimintasuunnitelmassa tuodaan esille, että olisi hyvä laatia kansalliset ohjeistukset alueellisten

riskien arviointiin. Ympäristötoimi näkee tämän tavoitteen tärkeäksi, sillä alue- ja paikallistason riskinarviointiin kaivataan kipeästi hyviä työkaluja ja näkökulmia.

Kuten toimintasuunnitelmassa todetaan, niin kansallinen ohjaus on tähän mennessä ollut hajanaista ja vaihtelevaa ja viranomaisten sekä muiden toimijoiden rooleissa ja vastuissa on ollut epäselvyyttä. Vastuiden ja roolien selkeyttämiseksi sekä tiedonkulun sujuvoittamiseksi ympäristötoimi pitää erinomaisena toimenpiteenä kansallisen hellevarautumisen seurantaryhmän perustamista sekä alue- ja paikallistason koordinoituvastuutahon nimeämistä. Seurantatyöryhmään voisi lisätä myös Ruokaviraston edustajan.

On huomioitava, että myös lainsäädäntöön lienee tarpeen tehdä muutoksia.

5 Hellevaroitussjärjestelmä

Hellevaroituksiin on kehitysehdotuksen mukaan tarpeen liittää toimintaohjeet eri kohderyhmille/toimijoille ja viranomaisille.

6 Viestintä

Julkisen viestinnän yhteneväisyys ja koordinointi on tarpeen. Viestintää on tehty enenevässä määrin viime vuosina paikallisesti (kunnat) sekä koko maan tasolla (esim. Ilmatieteenlaitos ja media), mutta siitä on puuttunut kansallinen yhteneväisyys. Viestinnän osalta on tärkeää määritellä kunkin toimijan viestintävastuut.

Kansallinen viestintäsuunnitelma toisi viestintään jäntevyyden ja suunnitelmallisuuden. Viestintämateriaalipankki turvaisi oikea-aikaisen, riittävän, yhteneväisen ja oleellisen tiedon kaikille hyödynnettäväksi. Tämä osaltaan madaltaa kynnystä viestimiseen, kun valmista materiaalia on käytettävissä.

Kolmannen sektorin toimijoita ja eri tahoja on huomioitu kattavasti suunnitelmassa (esim. taloyhtiöiden rooli).

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden helteisiin varautumisen sisällyttäminen järjestelmällisesti omavalvontasuunnitelmiin auttaa huomioimaan helteiden vaikutuksia ja toimia ennakkoiden.

Valmiuden ja varautumisen kehittämisessä on mahdollisuus sujuvampaan yhteistyöhön jatkossa, kun sekä hyvinvointialueiden että kuntien terveydensuojeluviranomaisten ohjaus on Lupa- ja valvontavirastossa.

Kuntien osalta on syytä huomioida lisäksi helteen mahdollinen vaikutus vesilaitosten varautumiseen.

Helleaaltoihin varautumisen sisällyttäminen jo olemassa olevaan ja melko hyvin tunnettuun 72 tuntia -varautumissuosituksen on hyvä ehdotus.

Kehittämistarpeena nostetaan esille, että pitkittyvien hellejaksojen aikana väestön suojaamiseksi olisi hyvä avata väliaikaisia julkisia viilentymiskeskuksia, joissa ihmiset voivat tarvittaessa viettää aikaa. Lappeenrannan seudun ympäristötoimi pitää tavoitetta erittäin tärkeänä ja huomauttaa, että asia vaatii runsaasti selvittämistä ja käytännön ratkaisujen suunnittelua minkä vuoksi suunnittelu olisi aloitettava mahdollisimman pian. Eri kunnissa ratkaisut löytyvät eri tahoilta. Tältä osin olisi hyvä asettaa ehkä myös konkreettisempia tavoitteita.

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

Lappeenrannan seudun ympäristötoimi pitää tarpeellisena asumisterveysasetuksen toimenpiderajojen uudelleen tarkastelua. Erityisesti haavoittuvien väestöryhmien osalta toimenpiderajat ovat tällä hetkellä terveyshaittojen ehkäisyn näkökulmasta liian korkeat. Ympäristötoimi yhtyy toimintasuunnitelmassa esitettyyn kehittämistoimeen, jonka mukaan erillisiä ohje- tai raja-arvoja on tarpeen määrittellä terveydenhuollon toimitiloille.

Toimenpiderajat ja niiden valvonta tulee huomioida terveydensuojelulain kokonaisuudistuksessa.

Olemassa olevien rakennuksien osalta (erityisesti hoivakodit, asumispalvelut ja vastaavat) tulee olla tarjolla asiantuntija-apua, neuvontaa ja ohjeistusta niistä teknisistä ratkaisuista, joilla rakennuksien yllämpenemistä ehkäistään. Myös terveydensuojelun valvonnassa tulee olla tarkoituksenmukaisia keinoja puuttua liian korkeisiin sisälämpötiloihin.

Uusien sosiaali- ja terveydenhuollon toimitilojen, ikääntyneiden asumispalveluiden ja päiväkotien rakentamislupavaiheessa tulisi olla huomioitu rakennuksen lämpötilojen hallinta hellejaksojen aikana. Myös ko. rakennuksien peruskorjauksissa tulisi olla suunnitelmat lämpötilojen hallinnasta. Tämä vaatii säädösten kehittämistä.

Tiedotusta ja koulutusta passiivisten viilennysratkaisujen hyödyntämisestä tulee lisätä ja asia tulee huomioida kaikessa aluesuunnittelussa ja rakentamisessa. Passiivisilla ratkaisuilla, kuten rakennusten ja ikkunoiden aurinkosuojaus, auringon säteilyenergian varastoitumista vähentävät pintamateriaalit, vaaleat värit, viherrakenteet, yöaikaisen tuuletuksen ja ilmanvaihdon tehostaminen, voidaan vähentää yllämpenemistä merkittävästi ja tällöin ei ole tarve lisätä enenevässä määrin energiaa kuluttavia ja päästöjä lisääviä jäähdytysjärjestelmiä.

9 Työterveys ja työsuojelu

-

10 Seuranta ja arviointi

Seurannan osalta on hyvä arvioida ympäristöterveydenhuollon Vati-järjestelmän käyttö yhtenä tietolähteenä.

11 Toimenpiteet

Kunnallisen ympäristöterveydenhuollon osalta rooli ja vastuut on kirjoitettu melko lyhyesti. Ympäristöterveydenhuolto toimii asiantuntijana esim. lausuntojen ja yhteistyöryhmätoiminnan kautta, vaikuttaa valvontakohteissa varautumisen kehittämiseen, arvioi helteestä aiheutuvia riskejä yhteistyössä valvontakohteiden kanssa, valvoo ja edistää elintarviketurvallisuutta sekä toimii eläinten hyvinvoinnin turvaamisessa.

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

Liitteessä Kunnallisen ympäristöterveydenhuollon vastuuseen on kirjattu virheellisesti Lupa- ja valvontaviraston tehtäviä.

Yleisiä huomioita

Lappeenrannan seudun ympäristötoimi pitää toimintasuunnitelmaa erittäin tarpeellisenä. On tärkeätä, että ilmastonmuutoksen varautumiseen puututaan koordinoitusti koko valtakunnan tasolla eri toimijat huomioiden.

Roine Päivi
Lappeenrannan seudun ympäristötoimi